

Живопис. Частина 2. Голова людини

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>02 Культура і мистецтво</i>
Спеціальність	<i>023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація</i>
Освітня програма	<i>Образотворче мистецтво</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>очна (денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній</i>
Обсяг дисципліни	<i>3 кредити ЕКТС/ 90 год.72 практ.18ср.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік</i>
Розклад занять	<i>Практичні заняття (один раз на тиждень починаючи з 1-го тижня),</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Практичні: художник-живописець, старший викладач, Пшенична Мирослава Василівна mikaart@ukr.net, mikaart77@gmail.com</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Живопис є невід'ємною і обов'язковою дисципліною, яку вивчають студенти за цим напрямком. Володіння практичними навиками та знання теорії кольору в поєднанні з творчими завданнями – є гарною базою з академічного живопису. Метою курсу є вивчення портретного живопису та в результаті оволодіння практичними навичками з написання портрету кольором. Велике значення для художника-графіка має засвоєння достатньо складної техніки акварельного живопису, яка має широке застосування як в станковій, так і в книжковій графіці. Окрім того акварель є першокласним матеріалом для виконання всеможливих підготовчих ескізів, скетчів та короточасних етюдів. Необхідно навчитись працювати над роботами за різною тривалістю виконання, починаючи від швидкого етюд а-ля прима до багатогодинних постановок з підмальовкою і технікою лисувань. Протягом курсу студенти виконують три завдання в аудиторії і приблизно стільки ж вдома самостійно, але на меншому форматі і більш швидких за виконанням. В аудиторії студенти будуть зосереджені на написанні портретів в класичній техніці лисувань, а самостійно вони виконують швидкі етюди на просторовість в інтер'єрі і на пленері. Важливою складовою живопису залишиться робота над композицією і рисунком, тобто конструктивною та анатомічною будовою голови людини. Перша постановка буде виконана в техніці гризайль для того щоб навчитись ліпити форму не відволікаючись на кольорові відношення. Всі наступні завдання матимуть різні складові для отримання всього спектру навичок. В кінці курсу студент має з легкістю справитись зі складним завданням написання психологічного портрету з натури.

Мета опанування дисципліни – розвинути у студентів технічні можливості з живопису, навчити працювати з живою натурою. Також дуже важливим є навчити їх використовувати набуті знання та вміння з живопису в різних творчих завданнях, наприклад ілюстрування книги. На цьому курсі студенти мають закріпити навички з першого курсу і вдосконалити вміння з техніки а-ля прима або по сирому і техніки лисувань з розумінням доцільності використання залежно від поставленої мети.

Предметом навчальної дисципліни є живопис, а саме портрет. Живопис голови натурника за умов денного освітлення в інтер'єрі. Особливості роботи з живою моделлю. Вивчення розвитку історії мистецтва портрету.

Компетентності: здатність написати портрет людини з натури. Вміння передати схожість, вловити характерні риси і створити психологічний портрет людини завдяки спостереженням і володінню технікою живопису. Вміння реалізувати таке складне завдання потребує послідовної копіткої роботи з багатьма аудиторними і самостійними постановками з живопису. Також студенти опанують написання голови натурника з різними видами освітлення і в різноманітних ракурсах з застосуванням драперій, фонів та головних уборів.

Програмні результати навчання:

- вміти застосувати всі попередньо набуті знання і навички на новому етапі навчання;
- вміти написати з натури етюд та тривалу постановку за участі живої натури;
- вміння правильно обрати матеріали для роботи і поставити грамотно завдання перед виконанням;
- вміння досконало володіти кольором, а саме: колоритом, тоном, тембром, нюансами та вальорами (тонкими відтінками);
- вміння створювати загальний колорит та колірну гармонію і застосовувати ці знання для створення творчих робіт, зокрема книжкових ілюстрацій;
- вміння писати в техніці лисувань і A la Prima та розуміти де саме доцільно використовувати ці прийоми в живопису;
- вміння написати швидкий портрет і вловити психологічний стан людини;
- вміння грамотно зробити анатомічну та конструктивну будову голови людини різного віку і різної статі, звертаючи увагу на ряд відмінностей, таких як пропорції, текстури, характер та інші особливості;
- розуміння портретного мистецтва в контексті різних епох, стилів та культур;
- володіння основами академічного живопису та одночасно вміти стилізувати і володіти засобами гротеску в пошуках яскравих образних рішень;
- вміння написати портрет з різним освітленням, таким як лобове, контражур, бокове денне, штучне електричне та штучне природне підсвічування;
- вміння створити образ, передати психологічний стан людини;

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна викладається в 3-му семестрі 2-го курсу студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з напрямку образотворче мистецтво. Для спеціальності 023. Для опанування дисципліни потрібні знання з образотворчого мистецтва, кольорознавства і практичні навички з живопису та рисунку на рівні попередньої програми з живопису. Курс гармонійно і логічно поєднується з іншими навчальними практичними дисциплінами: ЗО.10.1, ЗО.10.3, ЗО.10.4, ЗО.09.1, ЗО.09.2, ЗО.09.3, ЗО.09.4, ЗО.14, ПО 08, ПВ 05. Також він є логічним та структурованим продовженням програми з живопису першого курсу, а саме частини натюрморт. Бажано також, щоб студенти мали до цього моменту знання з анатомії людини та добре володіли конструктивною та анатомічною будовою гіпсової і живої голови. Пройшовши цей курс студенти мають бути підготовленими до наступного курсу з живопису, а саме до вивчення торсу людини, який передбачає добре володіння технікою живопису та розуміння анатомічної будови людини. Важливо також зауважити, що нехтування самостійною роботою не дасть всіх тих складових, які повинні засвоїти і опанувати студенти. Акцентом на дистанційні і самостійні завдання є швидкі етюди кольором і завдання на відчуття просторовості та оволодіння колоритом і колірними гармоніями. Також важливими є завдання рисунка та писання з пам'яті, виконання саме цих завдань дозволить студенту значно прискорити оволодіння предметом.

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Розділ 1. Основні принципи портретного живопису

Тема 1. Історія портретного живопису, зокрема акварельного;

Тема 1.2. Техніка акварельного портретного живопису, особливості композиції і розташування голови натурника. Вивчення найкращих зразків академічного живопису.

Розділ 2 Зображення голови натурника в техніці гризайль

Тема 2.1. Вибір фарби для написання ахроматичного портрету. Робота над тональною ліпкою форми.

Тема 2.2. Важливість знання анатомічної будови голови в роботі над портретом.

Тема 2.3.Робота над технікою, використання заливок , мазків , плям і ліній для передачі світлотіні і виявлення форми обличчя натурника і написання фону та декору .

Розділ 3. Робота над зображенням голови натурника (натурниці) за умов кімнатного природнього освітлення .

Тема 3.1. Написання голови натурниці на світлому (білому, сірому чи кольоровому) тлі. Задача: ліпка форми голови кольором і тоном ; передача просторовості і тоно-кольорового зв'язку голови з фоном . Виконується на аркуші А2 або А3.

Тема 3.2.Зображення голови натурника на темному кольоровому тлі . Задача: виліпити форму при лобовому освітленні без застосування тональних контрастів на обличчі , вміння цілісно організувати картинну площину зображення, використати принцип плями і силуету і пластику шиї з плечовим поясом , вловити нахил і характер посадки голови .

Тема 3.3.Написання голови людини в контражурі , особливості освітлення , вміння списувати , відчуття просторовості в умовах складного світла. Швидкий етюд , формат А3 , А4 .

Тема 3.4.Зображення голови людини в нескладному розвороті чи ракурсі при боковому освітленні. Швидкий етюд , формат А3, А4 .

Тема 3.5. Написання дуже швидких етюдів на різних фонах , завдання на розуміння написання портрету на теплих , холодних , темних чи світлих фонах , бажано використовувати різну натуру та різноманітний антураж для створення різних образів .

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література

1. Бертрам, Дж. "Мистецтво портрета"
2. С.Л.Бучинський Основи грамоти з образотворчого мистецтва. Київ .1981 .
3. В. Шпак "Основи живопису. Акварель".
4. Сучасна українська акварель. Альбом. Вид. Мистецтво 1978 р.
5. Крейг, Джон Л. "Практичний посібник з малювання портретів"

Додаткова література

1. . Гафтон, Брайан. "Живопис: техніка старих майстрів"
2. Баммес, Готфрід. "Анатомія для художників"
3. Хелмут Крістіан. "Колір у портретному живописі"
- 4.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Практичні завдання. .

ЗАВДАННЯ 1. Тема: Ознайомлення з програмою курсу . Підготовка до опанування мистецтва портретного живопису. Вивчення найкращих зразків українських і світових авторів та шкіл портретного живопису. Робота від начерку, етюд , композиції та побудови до завершеного образу.

ЗАВДАННЯ 2. Поглиблена робота над деталями голови при денному боковому освітленні в техніці грезайль.

ЗАВДАННЯ 3. Робота над короткочасним кольоровим етюдом голови натурника на різних фонах за кольором і тоном. Особливості написання етюд голови , алгоритм ведення роботи аквареллю. Формат маленький , може бути А4, А5 і різний за пропорціями. Виконується в аудиторії.

ЗАВДАННЯ 4. Робота над автопортретом при штучному освітленні , може бути електрична лампа чи свічка , різне світло за теплою . Доречним у цьому завданні може бути використання головного убору чи драперій . Важливо звернути увагу на великі тональні плями , на силует і як працює форма і контрформа. Кольорове рішення може бути довільним , але портрет має бути написаним з натури. Це завдання для самостійного виконання.

ЗАВДАННЯ 5. Робота над психологічним портретом . Необхідно передати особливості внутрішнього

світу , багатосторонньо розкрити характер та душевний стан людини .Навчитись вивчати натуру і методом уважних спостережень за рухами, жестами, мімікою, поглядом розкрити сутність внутрішнього світу і настрою людини. Вирішення такої проблеми потребує серйозної підготовки студентів. Перед цим завданням необхідно вивчити роботи кращих портретистів різних часів , щоб надихнутись н досить складну і цікаву роботу , а саме заглянути глибше і відтворити стан людини створивши художній образ. Таке завдання потребує від студента більшої усвідомленості , вміти відкидати зайве , щоб донести виразними засобами сутність інколи пожертвувавши деталями. Це останнє завдання на курсі портрету , воно є підсумковим і провокативним для студента , де ставиться питання творчості , а не штудіювання академічних завдань.

№ з/п	Назва теми(завдання) практичного заняття
1	Завдання 1. Написання голови натурника при денному світлі . Грезайль. Формат А2 , А3
2	Завдання 2. Написання голови натурника на світлому фоні при боковому освітленні . Кольорове рішення , акварель , формат А2, А3
3	Завдання 3. Портрет голови натурника на темному тлі з лобовим освітленням . Кольорове рішення , акварель , формат А2.А3
4	Залік На заліку оголошується кінцева оцінка, яка ставиться у заліково-екзаменаційну відомість. Студенти, що не набрали 60 балів, а також, ті хто хочуть підвищити свою оцінку виконують залікову контрольну роботу а також приносять всі виконані роботи за семестр . Студенти, що недопущені до заліку можуть здавати на занятті заборгованості. Якщо недопущений студент зміг протягом заняття отримати допуск та має більш ніж 60 балів, він отримує залікову оцінку на цьому ж занятті. Якщо студент допустився, але 60 балів не набрав, він також має право написати залікову роботу(живописну постановку з натури в аудиторії).. Студенти, що отримали заздалегідь допуск також приносять всі виконані роботи за семестр .

6. Самостійна робота студента

№з/п	Вид самостійної роботи	Кількість годин СРС
1	Виконання швидких етюдів голови кольором ,формат А4, А5	5
2	Виконання вправ чорною тушшю , формат А4, А5	5
3	Робота над автопортретом (хроматичне завдання) матеріали довільні , формат А3	8

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Модульна контрольна робота (МКР) складається з двох частин : підсумкової експозиції з робіт за семестр та аудиторного завдання . Одну частину МКР студенти виконують самостійно на практичних заняттях упродовж 45 хв.

Відвідуваність і виконання завдань

Для студентів, які бажають повноцінно засвоїти програму курсу й отримати відмінні результати навчання, необхідні 100% відвідування лекційних і практичних занять. Пропущені практичні заняття відпрацьовуються. Дедлайн відпрацювань – передостаннє практичне заняття.

Політика університету:

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: .

Календарний контроль: результат за практичним завданнями, проводиться тричі на семестр.

Семестровий контроль: залік.

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів, що він отримує за:

- роботи на практичних заняттях;
- роботи виконані дома самостійно .

Робота студента:

- на практичних аудиторних заняттях визначає 72% його рейтингу з дисципліни;
- МКР визначає 28% його рейтингу з дисципліни.

Студент отримає найвищий рейтинг, якщо він:

- бере активну участь у роботі на практичних заняттях ;
- своєчасно виконує вдома завдання з живопису та кольорознавства . Студенту дається одноразова можливість скласти МКР.

Пропущені заняття та невчасне виконання практичних завдань , недобросовісно виконані роботи , використання чужих робіт спричиняють зниження рейтингу студента.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

Свій рейтинг студент заробляє протягом всього семестру.

Основні вимоги :

1. вміння закомпонувати голову дюдини з плечевим почсом в форматі аркуша
2. передати форму за допомогою моделювання тоно-кольором світлотіні
3. вміння досягти зв'язку голови натурника із тлом, відчуті просторовість
4. продемонструвати вміння володіти пластикою форм і ліній
5. вміння ліпити форму голови кольором і тоном та володіти мистецтвом узагальнення
6. досягнути колористичної єдності і передати психологічний стан натурника художніми засобами.
7. вміння володіти засобами художньої виразності

Календарний контроль:

Календарний контроль проводиться двічі на семестр. Метою проведення календарного контролю є підвищення якості навчання студентів та моніторинг виконання графіка освітнього процесу студентами.

Умови отримання позитивного календарного контролю	Перший календарний контроль (тиждень 8)	Другий календарний контроль (тиждень 14)
Поточний рейтинг	≥ 18 балів	≥ 36 балів

Умови допуску до семестрового контролю: семестровий рейтинг не менше 40 балів.

Семестровий контроль:

Студенти, які виконали всі умови допуску до заліку та мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань. Сума рейтингових балів, отриманих студентом протягом семестру, переводиться до підсумкової оцінки згідно з таблицею.

Якщо сума балів менша за 60 та виконані умови допуску, студент пише залікову контрольну роботу, а також додає домашні завдання створені під час самостійної роботи. За підсумком набраних балів виставляється рейтингова оцінка.

Здобувач, який у семестрі отримав більше 60 балів, але бажає підвищити свій результат, може взяти участь у заліковій контрольній роботі. Якщо оцінка за залікову контрольну роботу менша ніж за рейтингом, здобувач отримує більшу з оцінок, що отримані за результатами залікової контрольної роботи або за рейтингом.

Залікова контрольна робота оцінюється у 100 балів. Завдання до заліку складаються із тестових завдань двох рівнів складності. Перший рівень складності містить п'ятдесят запитань, на кожне з яких пропонується декілька відповідей, лише одна правильна. Кожна правильна відповідь у рамках першого рівня оцінюється в 1 бал. Другий рівень складності передбачає 25 тестових запитань з множинним вибором, ранжуванням, співставленням або відкритим питанням, кожне з яких оцінюється у 2 бали.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100–95	Відмінно
94–85	Дуже добре
84–75	Добре
74–65	Задовільно
64–60	Достатньо
Менше, ніж 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Студент також може додати на залік самостійно виконані роботи з живопису. Додаткові бали можуть принести також участь в конкурсах, професійних виставках та університетських заходах, де студент проявив себе і свої здібності саме в цій галузі.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено художником-живописцем, старшим викладачем Мирославою Пшеничною

Ухвалено кафедрою графіки (протокол № 14 від 1 травня 2025)

Погоджено Методичною комісією Науково-навчального Видавничо-поліграфічного інституту (протокол №12 від 30.06.2025).